

Lausunto

20.08.2024

YVV/1270/2024

Asia: VN/14933/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 § :n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kannattaa luonnonmarjanpoiminnan sisällyttämistä kausityölain soveltamisalaan. Kansallisena ihmiskaupparaportoitijana toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että esityksen vaikutuksia poimijoiden oikeuksien toteutumiseen ja marja-alan toimintatapojen kehitykseen tulee seurata, sekä varmistaa tehokas valvonta.

Kyseessä on käytännössä monin tavoin haavoittuva henkilöryhmä eli thaimaalaisia tai muista EU-alueen ulkopuolisista maista saapuvia matalan ansainta- ja koulutustason henkilöitä, myös luku- ja kirjoitustaidottomia, joiden kielitaito on usein puutteellinen. Huomioiden toimialalle syntyneitä poimijaa riistäviä käytänteitä, on valtiolla korostunut velvollisuus säätää poimijoiden asemasta tavalla, joka turvaa heille yhdenvertaiset oikeudet hyväksikäytöstä vapaaseen työskentelyyn. Tämän tulee myös toteutua tosiasiallisesti. On varmistettava, ettei lainuudistuksella tavoiteltu muutos jää muodolliseksi siten, että kokonaan tai osittain sellaiset käytännöt jatkuisivat, jossa yrittäjäriskiä on ulkoistettu poimijoille.

Kausityösuhteisuus

Esitetty kausityösuhteisuus tulee selkeyttämään luonnonmarjanpoiminnan valvontaa ja työehtoja, mutta se ei korjaa kaikkia ongelmia. Ruotsissa monet poimijat ovat lähetetyn työntekijän asemassa (hallituksen esitysluonnos s. 25), mikä on ongelmallista hyväksikäytön torjunnan näkökulmasta. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että kausityölain soveltaminen estäisi työntekijöiden lähettämisen. Kerääjän sopimuksen olisi oltava Suomeen sijoittuneen yrityksen kanssa, mutta yritys voisi olla marjayrityksen sijaan myös vuokrayritys. Lisäksi hallituksen esitysluonnoksen sivulla 11

todetaan, että satokaudella 2024 vaihtoehtona on ollut palkata poimijat työsuhteisiin, jolloin poimijat voivat hakea työntekijän oleskelulupaa (TTOL), ja mikä olisi tehnyt mahdolliseksi, että poimijat olisivat työsuhteessa Thaimaassa olevaan yritykseen, joka lähettäisi poimijan Suomeen. Hallituksen esitysluonnos lähtee siitä, että kausityöviisumi soveltuu luonnonmarjanpoimintaan työntekijän oleskelulupaa paremmin. Oleskelulupa olisi yhdenvertaisuusvaltuutetunkin näkemyksen mukaan epätoivottavampi ratkaisu, sillä poimijat voisivat sitä kautta olla myös lähetettävän työntekijän asemassa. Hallituksen esitysluonnoksessa on nostettu esiin esimerkkinä lähetetyn työntekijän asemaan liittyvistä ongelmista työsuojeluviranomaisen vaikeus valvoa kotimaassa toimivaa työnantajaa sekä toimivallan käyttö yli rajojen.

Säätämisvaiheessa tulee varmistaa, että järjestelmään ei jää valuvikoja, joiden puitteissa poimijoiden hyväksikäyttö voisi jatkua. Viranomaisten on voitava tehokkaasti valvoa poimijoiden riittävää ansiotasoa, ja marjayritysten on varmistettava riittävät ansiot poimijoille.

Kerääjälle koituvista kuluista

Poimijoiden ollessa kausityöntekijöitä, yrittäjäriski on työnantajalla. Työvälineet, kuten poimurit ja ämpärit, on taattava työntekijälle. Yrittäjäriskiä ei voi vähentää polkemalla haavoittuvassa asemassa olevien työntekijöiden oikeuksia. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan edelleen kerääjän maksettavaksi jäisivät esimerkiksi matkat, viisumimaksut ja ruokakustannukset. Kansainvälisten vastuullisuusperiaatteiden mukaisesti työnantajien tulisi kattaa rekrytoinnista aiheutuvat kulut. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tavoiteltavana, että marjayritykset kattavat matka- ja viisumikulut, sillä yksi keskeisistä ihmiskaupan ja pakkotyön riskiä lisäävistä tekijöistä on ollut poimijoiden velkaantuminen matkakuluistaan Thaimaasta Suomeen.

Majoitus-, ruokailu- ja kuljetuskustannukset jäävät avoimeksi kysymykseksi. Kulut voivat edelleen vaikuttaa poimijoiden velkaantumiseen, jolloin osa marja-alan toimintamallin ongelmista voi jatkua muutoksesta huolimatta. Kausityölakiin sisältyvät säännökset majoituksesta (19 §). Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä toteuttaa ulkomaalaisten työntekijöiden asumisolosuhteiden seurannan ja valvonnan kehittämistyöryhmän laatimassa selvityksessä esitetyt kehittämis- ja jatkotoimenpiteet. Asumisolosuhteiden kehitys on tärkeä ulkomaalaisille (kausi)työntekijöille laajemminkin. Poimijoille tulevia kustannuksia on seurattava tarkasti tulevina satokausina ja tarvittaessa tehtävä lisämuutokset, joilla poimijoiden oikeudet turvataan.

Perus- ja ihmisoikeudet

Hallituksen esitysluonnoksessa on kyse erittäin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta, myös yhdenvertaisuuden, vaikka erillistä yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia esityksessä ei ole suoritettu. Ottaen huomioon julkisen vallan korostunut suojeleuintressi, nyt tehtävien toimien on tähdättävä tavoitteellisesti ja järjestelmällisesti siihen, että henkilöiden oikeudet tosiasiallisesti turvataan ja ennaltaehkäistään heihin kohdistuva hyväksikäyttö tai ihmiskauppa. Se edellyttää, että esitysluonnoksessa pyritään ennaltaehkäisemään hyväksikäyttöä mahdollistavien uusien rakenteiden syntymistä. Muutoksen tehokas valvonta ja

seuranta on turvattava työsuojelulle kohdennetuin riittävin resurssein, säästötoimenpiteistä huolimatta.

Lopuksi

Suomi ja Ruotsi muodostavat erityisen alueen, jolla luonnonmarjanpaiminta perustuu jokaisenoikeuksiin. Monet yritykset toimivat molemmissa maissa ja toimialaa koskevat ongelmat ovat samankaltaisia. Pitkällä aikavälillä Suomen ja Ruotsin tulisi pyrkiä luonnonmarja-alan yhteneväiseen sääntelyyn ja paimijoiden oikeuksien vahvistamiseen yhteneväisesti molemmissa maissa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman

Erityisasiantuntija

Anni Valovirta

Stenman Kristina
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Valovirta Anni
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto